

Mindezek alapján most, laudációm végéhez közeledve, milyen választ adhatnék arra a kiinduló kérdésre, hogy mi vitte és viszi a mai napig előre ünnepeltünket a pályán, és hogy honnan ez a kifogyhatatlan lendület és energia, amivel a legkülönbözőbb területeken a sikereket eléri. Biztos, hogy számít a fiatalkori családi háttér és a szülői indíttatás. Tagadhatatlanul fontos szerepet játszottak az olyan támogató és inspiráló tanárok, mint Egri Péter, Papp Ferenc, vagy éppen David Lightfoot. Nagy lökést jelenthettek kezdetben a tengerentúli tanulmányutak és a nyugati kollégák támogató hozzáállása a keleti blokk új szempontokat behozó generativistáihoz. Rengeteg intellektuális muníciót adhatott magának a generatív nyelvelméletnek az újdonsága, és hogy a generatív elmélet alapjáról közelítve mennyi új tény, és az emberi nyelvi képességet általában, univerzálisan jellemző összefüggést lehet felfedezni a nyelvekben. Stimuláló lehetett részt venni a kiemelkedő színvonalú hazai nyelvész közösség szakmai vitáiban, együtt dolgozni az intézeti kollégákkal és tanítványokkal. Újra és újra megújuló motivációt teremthettek maguk az elért szakmai sikerek, a jelenségek megértésének fokozatos elmélyülése, és nem utolsósorban a szakmai díjak, elismerések is. Lelkesítő oktatói, témavezetői sikerélményeket adhattak a felfedezett tehetséges hallgatók és a nyelvészeti pályán elindított tanítványok. Sok örömet és biztos érzelmi háttérrel nyújthatott az itt eddig nem említett családi kör, nem utolsósorban a felnevelt három – ma már felnőtt – gyermek.

Valószínűleg ez mind szerepet játszott, és játszik ma is. Mégis egyértelműnek tűnik: a felsoroltak még így együttesen sem adnak – még közelítőleg sem – magyarázatot erre a kivételes pályáivra, a kutatóként és oktatóként elért sikerekre, a folytonos, nem szünő megújulási képességre. Attól tartok, maga a titok továbbra is megfejtetlen marad.

És talán jobb is így. Ez a titok számunkra, É. Kiss Katalin legközelebbi kollégái számára egyben inspiráció is. Szerencsére van továbbra is lehetőségünk legalább néhány dolgot közvetlenül ellesni, eltanulni tőle a mindennapokban. Ezt kívánom magunknak.

Neki pedig – nos, neki pedig kívánok további sikeres, szellemi izgalmakban bővelkedő, és mindannyiunk számára tanulságos *r e j t v é n y f e j t é s t!* Isten éltesse!

SURÁNYI BALÁZS  
MTA Nyelvtudományi Intézet  
Pázmány Péter Katolikus Egyetem

## NYELVTÖRTÉNETI ADATOK

### Perneszy András levelei a 16. századból

1. Közleményemben Osztopáni Perneszy Andrásnak a 16. század második felében keletkezett négy levelét teszem közzé. – Perneszy András somogyi középnemesi család tagja volt. Életének korai időszakáról keveset tudunk. 1550-től 1559-ig a Zrínyi családnál szolgált, ahol számos ütközetben vett részt a törökök ellen, sőt 1551-ben rövid időre fogságba is került (NAGY 1862: 521). 1562-től alispáni rangot kapott, s fokozatosan egyre jelentősebb szerepet töltött be a Dél-Dunántúl közigazgatásában. 1564-től Batthyány (I.) Ferenc familiárisa, majd annak halála után a bán özvegyének, Svetkovics Katalinnak servitora lett. 1577-től Julius Salm von Neuburg szolgálatába szegődött, előbb Felső-, majd

Alsólendva (1581 és 1587 között) parancsnoka volt (SIMON 1998: 107–109). Tanulmányairól nincsenek pontos ismereteink, azonban az általa betöltött tisztségek arra engednek következtetni, hogy korának műveltebb nemesei közé tartozott.

Az itt közzétett Perneszy-misszilisek annak a 34 tagból álló levélcsoportnak a részét képezik, amelyet napjainkban a Magyar Nemzeti Levéltárban őriznek, a hercegi Batthyány család körmendi levéltárának Missiles szekciójában P1314-es jelzet alatt. A teljes levelezésből eddig mindössze egy dokumentum jelent meg, egy 1569. március 10-én kelt levél TERBE ERIKA által készített betűhű átirata (2010: 259–260). Jelen közlés Perneszy korábbi, magyar nyelvű misszilisei közül három, feltehetőleg saját kezű és egy korabeli másolatként fennmaradt dokumentumot ad közre. A szövegek átírása folyamán a nyelvemlékközlés kialakult gyakorlatára támaszkodtam (BENKŐ 1972), mintául – különösen a problematikus helyek esetében – TERBE ERIKA (2006, 2010), valamint HEGEDŰS ATTILA és PAPP LAJOS munkái (1991) szolgáltak.<sup>1</sup>

## 2. A levelek szövege

1. Batthyány Boldizsárhoz 1568. október 27.

A levél jelzete: HU\_MNL\_OL\_P\_1314\_036293

Magnifice domine, domine mihi gratiosissime: et confidentissime post  
Seruitiorum Meorum perpetuam Commendationem: Im Irtham  
Azonjornak<sup>2</sup> egh leweleth hÿzewm hogh Nem lezen  
ew Nagh:<sup>nak</sup> Ellene ha The, N, meg nythya es  
Meg Lathya Merth Wgyan zewksegh hogh The, N,  
Erche az dolgokath akÿkrewl Irtham, chak hogh  
The ,N, Igewn hamar kewlgÿe meg Azonjornak  
Ew Nagh:<sup>nak</sup> Azon Igewn kewnyergek Nagh:<sup>nak</sup>  
ha kedÿg the ,N, myndÿarasth zembe lenne  
es zolna ez dolgokrol ew Nagh:<sup>wal3</sup> en Igewn dÿchernem  
Az Wr Isthén Tharchameg the Nagh:<sup>dath</sup>  
Jo Egesseghben, Posonbol, 27. die octobris  
1568.

Magnifice dominationis Vestre

SERVitor :

Andreas Pernezÿ de

Ozthopan, etc

Címzés: Magnifico domino, domino Balthasaro de  
Batthan. dapiferorum Regalium Magistro  
et Consiliario Sacrae Cesareae et Regie Maiestatis  
etc domino mihi Gratiosissimo

<sup>1</sup> Ez úton köszönöm meg lektoraim, Terbe Erika és Szentgyörgyi Rudolf segítségét a levelek átírásának ellenőrzésében.

<sup>2</sup> Svetkovics Katalin.

<sup>3</sup> Az *ew Nagh:*<sup>wal</sup> rész jellel utólag interlineárisan betoldva.

## 2. Batthyány Boldizsárhoz 1568. október 27.

A levél jelzete: HU\_MNL\_OL\_P\_1314\_036291

Magnifice domine, domine domine [!] mihi gratiosissime: post Seruitiorum Meorum perpetuam Commendationem Immar ez Leweleketh meg Irtham wala, Melÿeth Im ez En Lewelembe kewthwe Nagh<sup>nak</sup> kewldewththem, hogh Jwtha Az, N, Embere A ,N, Lewewel, Sÿbrÿk Lazlo masth etth nÿnch, hanem kÿmenth orozwarra Mÿhelth be Jew Azonnal gongÿyath Wÿsselewm Az mÿnth N. Elewben Attha, Arraÿs Reÿa gondolok, hogh Adÿg Aban Az pewrben Nem Lezen Nagh:<sup>nak</sup> semmÿ gongÿya Mÿg Ismeg Nagh:<sup>nak</sup> en walazth Nem Irok Arol Az dologrol, es mÿg Ismeg Nagh:<sup>thwl</sup> Walazom Nem Jew, Azonkewzben el Mwnak Az Napok, de ez Legenth sÿethsegel kelle Nagh:<sup>dhoz</sup> wÿza Bochathanonk, Melÿ dolognak meghErthÿ<sup>4</sup> ,N, az okath ezen Lewlembewl, Melÿen Azonÿomnak<sup>5</sup> ew Nagh:<sup>nak</sup> Irtham, es Im the Nagh:<sup>nak</sup> kewldewththem, Thowaba hol the ,N, ez Masthanÿ Lewelben Jelenthÿ Azth, hogh Jo Newen wezÿ thewlem, hogh thereketthem Sÿbrÿk Lazlonal ez fewlewlmeg Irth dologban, es Inth kegÿelmessen hogh ez Wthanÿs az mÿbe Leheth Wÿgÿaznek Az ,N, dolgaÿra, es az mÿbe Lehetne Lennek segethsegel, kÿerth the ,N, Ennekem<sup>6</sup> Aÿanlÿya Barathsagath ,N, meg Bochassa kewnÿergewk Nagh:<sup>nak</sup> de En ez Igeketh nem Erdemlewm the Nagh:<sup>thwl</sup> Merth En N, zolgaÿya Lewen Nem Barathsagath hanem kegÿelmes Jo Akarathÿath Warom Nagh:<sup>nak</sup> Ees olÿ dologthwl meg|| Megwalwa, (kÿth Az wr Isten el thawozthasson mÿnd Ewrewke) A kÿben Azonÿom ew ,N, Meg Banthathnek<sup>7</sup> ,N, Ennekem Wgh parancholÿon Azon kewnÿergewk Nagh:<sup>nak</sup> mÿnth Bagodÿ Benedek deaknak, Awagj Akarmelÿknek Azok kewzewl, Akÿk N, kenÿereth Ezÿk, Bÿzon zÿwemzerenth kÿwantham hogj walamÿkor zolgalhassak Nagh:<sup>nak</sup> es az mÿre eleg Lezewk, mÿnden Erewmel ez wthanÿs Azon Igÿekezem, es Agÿya Az Wr Isten hogh meg zolgalhassam Nagh:<sup>nak</sup> Az The ,N, Jo Akarathÿath Azwr Isthent Tharchameg Nagh<sup>dath</sup> ÿ Jo Egessegben, Posonbol, 27. die *octobris* 1568.

<sup>4</sup> *Erthÿ* interlineáris betoldásjellel a helyére utalva, alatta j betű.

<sup>5</sup> *Nak* interlineáris betoldás.

<sup>6</sup> Az *E* feltehetőleg *O*-ból javított betű.

<sup>7</sup> *A B* javított betű.

Magnifice dominationis Vestre

SErvitor :<sup>8</sup>

Andreas Pernezÿ

de ozthopan, etc

Címzés: Magnifico domino, domino Balthasaro de  
Bathÿan, dapiferorum Regalium Magistro  
et Consiliario Sacrae Cesareae et Regie<sup>9</sup> Maiestatis,  
etc domino mihi Gratosissimo

3. Batthyány Boldizsárhoz 1568. október 30.

A levél jelzete: HU\_MNL\_OL\_P\_1314\_036295<sup>10</sup>

Magnifice domine, domine mihi gratiosissime: et Confidentissime post seruitiorum  
meorum perpetuam Commendationem.

Az the .N. leweleÿth meg Erthewththem Bÿzon zÿwem  
zerenth banom Az .N. faradsagath, es Bwswlassath, kÿnek bÿzoñ  
az mÿnth Thepnap Naghnak Meg Irtham oka Nem Wagÿok hanem  
az mÿnth Andras Mesthewr Wram zawa, es chelekedethÿ ten,  
.N. meg Erthÿ Az mas lewelembewl, Mellÿeth Thegnap kewldett=  
hem Azzonÿomnak, Ew Nagh:<sup>nak</sup> Mÿndazalthal, Im Az Wristen  
Wgh hoztha az mÿnth .N. kÿwantha, Wgh mÿnth az Wÿwar dolga  
el halladhath, es Inhibiciora Megerth, de Mÿerth hogh horwath  
Mÿklosnak Egÿeb pewrÿÿs wolth, Azerth Ew Erewtthe zolny  
kellewth, Abban Egÿeb nem lehetheth, Mel' dolog felewl Im  
meg Erthÿ .N. Az mÿnth Azzonÿomnak Ew Naghnak: Bewebben  
Irtham:

Ahol the .N. Ir Az the .N. fel Jewethelÿ felewl, ha Az Inhibiciok  
mÿnd kÿ kelnek, Az wthan .N. fel Jewethne Bathorsaggal,  
de meg Adÿg Errewl Ismeg Irhathonk Nagh<sup>nak</sup> Merth meg  
Arraÿs kel wÿgÿaznÿ, hogh ne legÿen walamÿ thewb megÿs olÿ  
pewr kÿre Ez wthan fognak Nagh:<sup>dath</sup> zollethanÿ Ma Locumtenens  
Wramis Emlethe hogh kÿwanna, hogha .N. fel Jewethhne, kith  
bÿzon Enÿs Igewn kÿwannek, Merth wgh Jobban kÿ Theczenek,  
kÿ Mÿnemew Akaratthal Wagÿon Naghhoz:

Az Inhibiciokkal sÿethseggel Az kapthalamban Bochassa .N. Embereth  
kwchÿn hogh otth <fel> fel wehessen egh kapthalanth es Azokath  
Az pewrewsewketh Akÿk Nagh<sup>dra</sup>: Sentenciakath Wetthek,  
Inthesse el .N. Mÿerth Kedÿgh hogh krÿsthoff Wramnak,  
Waswarmeÿeben Jozaga Nÿnch, Abba a pewrben, Az  
Inhibicionak ketthfele kelleth zakadnÿ, Egÿk Az Waswarÿ  
kapthalanra, hogh Thÿlogÿanak a Sentencianak Execucioÿathwl,

<sup>8</sup> A szó alatt.

<sup>9</sup> Az *e* szárát lehúzza.

<sup>10</sup> Terbe Erika szerint ezt a levelet más kéz írta, mint az előző kettőt.

es ha Immar kÿ bochatthak wolnaÿs Az execuciora, hathra hÿwassak, de ha kÿ menth Wolna walamelÿ Testimonium, Azthÿs, Ismeg mas Testimoniauual kell wÿzza hÿwathnÿ. Az masÿk kedÿg kapornakÿ konwenthre, Azerth Onnanÿs The .N. Egh Conuenthewth Wÿthessen Thoronra, Az Mwra kewzben, Az Inhibicio Melle, onnan Inthesse .N. krÿsthoff Wramath, hazathwl. Az Wristen Tharcha<sup>11</sup> megh Naghdath|| Jo Egessegben: Posonÿ penultima *octobris* 1568.

*Magnifice dominationis Vestre*

Servitor :

Andreas pernezÿ

de Ozthopan, etc

Címzés: *Magnifico domino*, domino Balthasaro

de Bathÿan, dapiferorum

*Regalium Magistro et Consiliario*

*Sacrae Cesaree: et Regie Maiestatis etc domino*

Mihi *Gratiosissimo*

4. C.N.<sup>12</sup> 15 Pozsony, 1568. október 30.

A levél jelzete: HU\_MNL\_OL\_P\_1314\_036296

Pernesÿ<sup>13</sup> Andras lewelenek

massa posombol

Nağos Es kegelmes Azzonÿom, Eoreke walo Zolhalathomath Aÿanlom te Nağnak, mÿnth keğlmes azzonÿomnak. Bÿzonÿ zÿwem zÿrenth banom te Nağnak Chiak Ez kewes ideÿg Valo bwsulasatis, mÿlÿ dolognak okat hezÿm, hogÿ te Nağod Nÿlwan megh Ertÿ, az En mas lewelembÿl: mellÿet tegnap kwltem Nağnak, de Jm Zÿnte Vgÿ lÿhet Jmmar, az mÿnth tÿ nağsagtoknak io akarattÿa, Az Pÿr Vgÿ mÿnth te Nağdat Es Vÿwarath Jllettÿ annyban, Ez mastanÿ Octawarol Jnhibiciora mÿohet, De mÿerth hogÿ horwath miclosnak ÷oth mas Pÿre Vagion; keben w Erÿtte zolottonak Ebennis kellÿt zollanÿ, mÿerth w kalonÿan maradoth Volna Erÿtte, ha Eggikben Zolottanak es<sup>14</sup>az masikban Nÿm zolattanak Volna Erÿtte. Azÿrth Annÿ reğÿben az mÿnth horwath miclost illÿttÿ ÷Pÿr serÿrseben irtak, az semmÿkepen Nÿm lehet, hogÿ Eogÿÿbkeppen ke meohessÿn Ez Octawabol, hanem ha fÿl kÿl, horwath miclos Neÿÿÿÿÿl Eleo kÿl kernÿ az leweleket, kewÿl mongia hogÿ magua Nÿm zakadoth

<sup>11</sup> A *T* javított betű.

<sup>12</sup> A levél tartalma és a másolást végző kéz alapján a címzett valószínűleg Svetkovics Katalin volt.

<sup>13</sup> Az *j* *i*-ből javított.

<sup>14</sup> A szó utólagos betoldás.

Es őr ęaok Vgý zalloth mýnt ęaný agakra, Addig horwath miclos Sém tartozýk ęęęlný, migh azokat Eleó Nę, aggiak az leweleket, ha Eleó aggiak horwath miclos Newewel azoknak az lewelknek massath kęl kęrný, Es Valamýth Ollýat felelný, hogý kýwęl Repulsiora Męonnýęn ez Pęor, Ez Jwendęo Octawan az Repulsionak terhet męgh fezetthwęn, horwath miclos, ismęg az Eleýre mőhessęn Ez Pęrnek az Egý Repulsionak męgh az fezetesęuęl Job lenne Naęnak ha horwath miclos Newewel az lewelekek massath Ez mastaný Octawan ký zędhetnek Es Ez Jwęndęo Octauaig azokbol tanulhathnank, De En inkab hýzēm hogý mýhelt Tęrwęn zęreth kezdek azth ký mondaný, || hogý kwlęben Nēm tartozýk felelný howath miclos Vgý mýnth Chiak horwath miclos Ellęn Nēm fogiak Eleó hozný az lewęęket, hanēm w Magok fogiak az ęępęreōsek Ęl halaztaný Jnkab hogý Nem, minth Chiak horwath miclos Ellen Eleó Vętnek mýndęn ęwęęęket Az tęb dolgokol Jrtam Ez Elęt Valo lewelembęn, te Naęnak bewęsggel<sup>15</sup>, ha Jm az Jnhýbeciakat<sup>16</sup> ký Veóhettwık, azokat mýth kęllýęn El jarný, Es ha mý Eogýęb olý dologh tęrtęnyk, kýth Nag<sup>nak</sup> az te Naęod paranchiolattia zęreth zwkseg ęzęcęn, Tuttara adnom, mýndęnękręl Ismęg irok Naęnak, Az Vristen tarchia meg Naędat kegelmes Azzonýom io Egessegeben. posombol. Octobernek 30 Napian 1568.

The N. Zolgaýa.

Pernezý Andras

Oztopaný. etc

Külön lapon:

Ezth Irhatom Naęnak hogý ma Męntem Vala locumtenęns Vramhoz, ký Naęnak Aianlýa Zolgalathiat Jllýęn hirth bezelle, hogý Chiazar Jgęn, haraguth balasý Janosra, hýwatta Es Nēm Męnth, azth Izenthe w ęęlsegenek hogý igęn beteg, Valamý Chiatara kwldęt volt Nepeben oda Vezęth, Es azth mongia Pispek Vram, hogý azerth haraguth reaýa, w ęęlsege, Eogýęb Sęmmý hirunk Ninchięn kit Jrhathnank Naęnak.

### Hivatkozott irodalom

BENKŐ LORÁND 1972. *Tudnivalók a Magyar Nyelv közleményeinek alakításmódjához.* A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 129. Budapest.

<sup>15</sup> A b feltehetően javított.

<sup>16</sup> A szó eleje javított.

- HEGEDŰS ATTILA – PAPP LAJOS szerk. 1991. *Középkori leveleink 1541-ig*. Régi Magyar levéltár 1. Tankönyvkiadó, Budapest.
- NAGY IVÁN 1857–1868. *Magyarország családai címerekkel és nemzedékrendi táblákkal*. 1–12. Pótlék-kötet, Pest.
- SIMON ÉVA 1998. „Nagy két császár birodalmi között.” Zalalövő története 1566–1690. In: MOLNÁR ANDRÁS szerk., *Zalalövő története az ókortól napjainkig*. Zalalövő és Környéke Közéletéért, Kultúrájáért, Környezetéért Alapítvány. Zalai Levéltár, Zalalövő, 105–56.
- TERBE ERIKA 2006. *16. századi magyar nyelvű misszilisek forrástörténeti, nyelvtörténeti tanulságai*. Doktori (PhD) disszertáció. ELTE BTK Nyelvtudományi Doktori Iskola, Budapest.
- TERBE ERIKA 2010. *Batthyány Ferencné Svetkovics Katalin levelei 1538–1575*. Régi Magyar Levéltár 3. Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest.

KOCSIS ZSUZSANNA  
MTA Nyelvtudományi Intézet

### Számunk szerzői

DR. FÁBIÁN ZSUZSANA, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Romanisztikai Intézet, Olasz Tanszék, 1088 Budapest, Múzeum krt. 4/C, fabian.zsuzsanna@btk.elte.hu – DR. FARKAS IMOLA-ÁGNES, Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Angol Nyelv és Irodalom Tanszék, Str. Horea 31, 400202, Cluj-Napoca, Romania, farkas.imola.agnes@gmail.com – DR. FORGÁCS TAMÁS, Szegedi Tudományegyetem, Magyar Nyelvi és Irodalmi Intézet, Magyar Nyelvészeti Tanszék, 6722 Szeged, Egyetem u. 2., forgacs@hung.u-szeged.hu – DR. HEGEDŰS RITA, Humboldt-Universität zu Berlin, Philosophische Fakultät 2, Institut für Slawistik, Fachgebiet Ungarische Literatur und Kultur, hegedus.rita@gmail.com – DR. HORVÁTH LÁSZLÓ, MTA Nyelvtudományi Intézet, 1068 Budapest, Benczúr u. 33., horvath.laszlo@nytud.hu – DR. KARDOS ÉVA Debreceni Egyetem, Angol-Amerikai Intézet, Angol Nyelvészeti Tanszék, 4002 Debrecen, Pf. 400., kardoseva@unideb.hu – DR. KEMÉNY GÁBOR, MTA Nyelvtudományi Intézet, 1068 Budapest, Benczúr u. 33., kemeny.gabor2@yahoo.com – KICSI SÁNDOR ANDRÁS, 1071 Budapest, Peterdy u. 34., kicsis@freemail.hu – DR. KISS JENŐ, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézet, Magyar Nyelvtörténeti, Szociolingvisztikai, Dialektológiai Tanszék, 1088 Budapest, Múzeum krt. 4/A, kistraba@gmail.com – KOCSIS ZSUZSANNA, MTA Nyelvtudományi Intézet, 1068 Budapest, Benczúr u. 33., zsannakocsis@gmail.com – DR. M. NAGY ILONA, Debreceni Egyetem, Történelmi Intézet, Klasszika-filológiai és Ókortörténeti Tanszék, 4032 Debrecen, Egyetem tér 1., m.nagy.ilona@arts.unideb.hu – DR. NÉMETH T. ENIKŐ, Szegedi Tudományegyetem, Általános Nyelvészeti Tanszék, 6722 Szeged, Egyetem u. 2–4., nemethen@hung.u-szeged.hu – DR. M. PINTÉR TIBOR, Károli Gáspár Református Egyetem, Magyar Nyelv-, Irodalom- és Kultúratudományi Intézet, Magyar Nyelvtudományi Tanszék, 1146 Budapest, Dózsa György út 25–27., m.pinter.tibor@kre.hu – DR. RÓNA-TAS ANDRÁS – DR. SURÁNYI BALÁZS, MTA Nyelvtudományi Intézet, 1068 Budapest, Benczúr u. 33.; Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Angol-Amerikai Intézet, Elméleti Nyelvészet Tanszék, suranyi@nytud.hu – DR. SZABÓ MARTINA KATALIN, TK CSS-RECENS, 1250 Budapest, Pf. 20., Szabo.Martina@tk.mta.hu; Szegedi Tudományegyetem, Informatikai Intézet, Szoftverfejlesztés Tanszék, 6701 Szeged, Pf. 652., martina@inf.u-szeged.hu – DR. TERBE ERIKA, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézet, Magyar Nyelvtörténeti, Szociolingvisztikai, Dialektológiai Tanszék, 1088 Budapest, Múzeum krt. 4/A, terbe.erika@btk.elte.hu.